

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

METHODOLOGY OF ANALYTICAL ANALYSIS OF CASH FLOWS OF JOINT ENTERPRISES

У статті наведено поняття грошового потоку та розглянуто теоретико-методичні аспекти грошового потоку. Розкрито концептуальні основи аналізу грошових потоків. Наведено перелік методів аналізу та фінансових коефіцієнтів, розглянуто їх значення та напрями використання отриманої інформації для прогнозування та оптимізації грошових потоків спільного підприємства.

Ключові слова: грошовий потік, аналіз грошових потоків, ефективність, прогнозування грошових потоків, оптимізація.

В статье приведено понятие денежного потока и рассмотрены теоретико-методические аспекты денежного потока. Раскрыты концептуальные основы анализа денежных потоков. Приведен перечень методов анализа и финансовых коэффициентов, рассмотрены их

значения и направления использования полученной информации для прогнозирования и оптимизации денежных потоков совместного предприятия.

Ключевые слова: денежный поток, анализ денежных потоков, эффективность, прогнозирование денежных потоков, оптимизация.

The article presents the concept of cash flow and examines the theoretical and methodical aspects of cash flow. The conceptual foundations of the analysis of cash flows are revealed. The list of methods of analysis and financial coefficients is given, their values and directions of using the received information for forecasting and optimization of cash flows of the joint venture are considered.

Key words: cash flow, cash flow analysis, efficiency, forecasting of cash flows, optimization.

УДК: 336.64

Петренко В.С.

к. е. н., доцент кафедри економіки, фінансів та підприємництва
Херсонський державний університет,
Кузнєцова Д.С.
студентка
Херсонський державний університет

Постановка проблеми. Кількість зароблених доходів та загальний фінансовий результат спільного підприємства є важливими критеріями діяльності суб'єкта господарювання, проте вони не є запорукою достатнього рівня платоспроможності. Сума виручки і прибутку певною мірою грає роль похідного фактору, оскільки їх повний розмір багато в чому залежить від характеру динаміки грошових потоків.

Загальновідомо, що фінанси використовуються не тільки для забезпечення діяльності спільного підприємства, а й для задоволення наявних зобов'язань. Саме тому наявність на підприємстві достатнього обсягу фінансів фактично гарантує доцільність розрахунків з усіма категоріями кредиторів, що забезпечують безпеку підприємства від банкрутства.

Потік фондів яскраво відображає характер і специфіку діяльності конкретного підприємця. Нехтування оцінкою та оптимізацією руху грошових коштів може спричинити нестабільність діяльності, недостатність стратегічного розвитку та зниження платоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перше значне дослідження зв'язків ділових цінностей та майбутніх грошових потоків походить від Джона Вільямса в його роботі «Теорія інвестиційної цінності». Хоча в 1671 р. Йохан де Вітт висловив думку про те, що «вартість чогось пов'язана зі своїми майбутніми грошовими потоками» у творі «Грошові ануїтети в порівнянні з викупними облигаціями». Поточні дослідження сутності грошових потоків, а також їх вплив на прибуток та вартість підприємства знаходяться в процесі. Зокрема, Марк Л. Дефонд та Мінгій Хун вивчали роль грошових потоків під час оцінки прибутку підприємства.

Вікторія Дікінсон, яка пов'язує схеми руху грошових потоків з етапами життєвого циклу підприємства, підкреслює важливість їх вивчення для аналізу та прогнозування діяльності підприємств.

Американські вчені Харлан Платт, Себахаттин Деміркан та Марджорі Платт, які вивчають макроекономічні тенденції, відзначають, що ринкова вартість підприємства передусім залежить від майбутніх грошових потоків, що говорить, що «цінність фірми пов'язана з нерівномірною до теперішньої дисконтованою вартістю майбутніх грошових потоків». Натомість Стівен Х. Пенман і Т. Сугіанніс досліджували вплив різних факторів (грошових потоків) на величину капіталу

Різноманітні дослідження грошових потоків дають змогу стверджувати, що вони є важливим сучасним інструментом оцінки діяльності підприємства, тому подальші дослідження у цій галузі є дуже важливими.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є вивчення джерел інформації про потоки грошових коштів на спільних підприємствах та пошук такого методу, який зміг би допомогти принципово оцінити результати діяльності спільних підприємства та спрямувати зусилля з управління на негайне досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси сучасної економічної діяльності підтверджують залежність стабільності підприємства від його здатності формувати грошові потоки. Саме тому метою аналізу грошових потоків є оцінка здатності підприємства генерувати фінансові кошти в розмірах та термінах, важливих для

здійснення планових платежів, сприяти ефективному управлінню грошовими потоками підприємства, що дає змогу забезпечити фінансовий розвиток підприємства, збільшити діючий баланс бізнесу, забезпечити прискорення співвідношення оборотності капіталу, зменшити потребу кредитувати гроші та ризик фінансової неплатоспроможності.

Основними завданнями аналізу грошових потоків є:

1. вивчення кількості та джерел фінансування, що надходять на підприємство;
2. вивчення основних напрямів витрат на фінанси;
3. аналіз грошових потоків за видами діяльності підприємства;
4. аналіз достатності капіталу для виконання інших звичайних заходів;
5. виявлення причин невідповідності між величиною отриманого прибутку та фактичною наявністю грошей;
6. досягнення фінансової оптимізації.

Для досягнення поставлених цілей аналітики повинні знайти актуальну інформацію про дохід і витрачання фінансів із різних джерел бухгалтерського обліку.

Основним джерелом інформації щодо грошових потоків підприємства є звіт про рух грошових коштів. Він показує надходження та розпорядження фінансами протягом звітного періоду внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, і саме це форма, яка повною мірою показує інформацію про грошові потоки, що служили для всієї діяльності підприємства.

Оскільки потреба в інформації про стан грошових потоків існує, тому необхідно мати в обліку спеціальну звітну форму, яка б відбивала відомості про формування грошових потоків. Так, у міжнародній практиці в 1977 р. з'являється «Звіт про зміни у фінансовому становищі». В 1992 р. його було змінено на «Звіт про рух грошових коштів» (МСБО 7), який почав діяти з 1994 р. На підставі міжнародних стандартів бухгалтерської звітності (IAS) приймаються національні стандарти, де зазначаються зміст звіту, його форма, методи складання. Так, у США спроби офіційно закріпити звітність про потоки грошових коштів починаються з 1980 р. Безпосередньо «Звіт про рух грошових коштів» (SFAS № 95) почав діяти із середини 1988 р. відповідно до Інструкції про фінансову звітність, яка опублікована Радою зі стандартів фінансового обліку в липні 1987 р. у рамках Загальноприйнятих принципів і правил бухгалтерського обліку. В Україні звіт про рух грошових коштів – форма № 3 – увійшов до складу фінансової звітності у 2000 р. після оприлюднення Міністерством фінансів відповідного стандарту (П(С)БО 4) [2].

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації

про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період [6]. У звіті розкриваються джерела надходження та видатку грошових коштів у розрізі таких видів діяльності, як операційна, інвестиційна та фінансова. Визначимо сутність кожного з таких видів діяльності.

Відповідно до Постанови про державний облік 1 (Постанова № 73 від 07 лютого 2013 р.), починаючи з 2013 р. підприємства зможуть вибрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів: форма № 3 «Звіт про рух грошових потоків (за прямим методом)» або форма № 3-Н «Звіт про рух грошових потоків (за непрямим методом)». Але оскільки така форма є чисто річною, вона не може бути використана для оперативних цілей.

У контрактній формі інформація про фінанси показана у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», де до нього приведено лінію «Гроші та їх еквіваленти». Така інформація повинна бути введена щодо певної дати та відображає лише баланс попиту та його еквіваленти, не демонструючи повної інформації про її динаміку.

У шостому розділі «Коментарі до річних бухгалтерських звітів» (форма № 5 річної бухгалтерської звітності) в кінці фінансового періоду є інформація про фінансові кошти підприємства, однак ця інформація є моментальною, вона розділена на п'ять частин, як у балансі.

Під час прийняття управлінських рішень аналіз грошових потоків лише на основі форм звітності часто недостатній для визначення сутності принципів роботи грошових надходжень та витрат підприємства. У таких випадках кількість джерел інформації повинна бути збільшена до рівня поточної бухгалтерської інформації. Хоча такий аналіз вимагає більшої кількості трудових витрат і продовжує тривалість аналітичних досліджень, це часто допомагає виявити справжні причини наявних коливань. Отже, слід використовувати поточну бухгалтерську інформацію, надану реєстрами бухгалтерського обліку та допоміжними документами під час фундаментального аналізу руху грошових потоків підприємства (рис. 1).

Супровідні бухгалтерські записи	
Потік грошових коштів	Рух грошових коштів
Квитанція про отримання готівки та квитанції про оплату готівкою, реєстр і квитанції про продаж, касова книга, записи про заробітну плату, оплата книг, бухгалтерський облік доходів і витрат, Реєстр 1, Аналітична звітність 1.1	Квитанція про отримання готівки та квитанції про оплату готівкою, реєстр і квитанції про продаж, касову книжку, записи про заробітну плату, оплату книг, бухгалтерський облік доходів і витрат, Реєстр 1, Аналітична звітність 1.1

Рис. 1. Документація поточних та необоротних активів підприємства

Аналіз грошових потоків зазвичай здійснюється для задоволення потреб власників та акціонерів, керівників функціональних і структурних операцій підприємства, а також зовнішніх користувачів інформації (у межах наявної інформації). Виконавці аналізу прямих внутрішніх грошових потоків можуть бути аналітиками підприємства або іншими працівниками комерційних структур, які збирають необхідну інформацію відповідно до поставлених завдань та проводять оцінку грошових потоків підприємства за методами аналізу. Основні етапи методів аналізу такі:

1. Порівняльний аналіз динаміки загальної вартості грошових потоків підприємства з прибутком активів підприємства, обсягом виробництва або реалізацією продукції. Цей аналіз дає змогу поєднати принципи формування та використання фінансових ресурсів підприємства з особливостями фінансово-економічної діяльності.

2. Аналіз динаміки грошових потоків. На цьому етапі можливі два варіанти оцінки: використання прямого або непрямого методу.

Оцінюючи рух грошових потоків за допомогою прямого методу, вивчається загальний надлишок фінансових ресурсів протягом усього періоду розслідування, а також які доходи та дебіторська заборгованість допомагали формувати такий додатковий прибуток. Завдяки цій оціночній методиці загальна сума фінансових надходжень, дебіторська заборгованість та вибуття або відображаються відповідно до їх появи на підприємстві, або згруповані за категоріями дохідної дебіторської заборгованості та пенсій. Такий підхід дає змогу визначити серед загальної суми дебіторської заборгованості найважливіші за своєю вагою та періодичністю, а серед пенсій – найбільш екстравагантні [7].

Використовуючи детальний аналіз, слід розділити наступний етап на чотири основні етапи:

а) вивчення динаміки обсягів формування позитивного грошового потоку в кількох джерелах. Визначаються частота та залишок дебіторської заборгованості; ставки зміни активів, продуктивність виробництва та комерціалізація порівнюються зі швидкістю зміни позитивного грошового потоку; оцінюється співвідношення між залученими фінансами від внутрішніх та зовнішніх джерел; вивчається залежність розвитку підприємства від зовнішніх фінансових джерел;

б) вивчення динаміки формування негативного грошового потоку, його періодичності, а також структури грошових потоків відповідно до напрямів руху грошових потоків; оцінюються напрями витрачання коштів, запозичених із зовнішніх джерел, стимул задовольняти борг після отримання кредитів;

в) вивчення балансу між загальним позитивним і негативним грошовим потоком; рух грошових коштів за рівнем достатності суми (зайва або недостатня); вивчається динаміка чистого потоку готівки

як важливого показника діяльності підприємства та показника рівня балансу грошових потоків у цілому; оцінюється якість чистого грошового потоку;

г) вивчається одночасність формування позитивного та негативного грошових потоків за окремими інтервалами облікового періоду; досліджується динаміка надлишку фінансових інструментів підприємства, що показує рівень такої одночасності та забезпечує повну платоспроможність. У процесі вивчення синхронності різних грошових потоків вивчається динаміка коефіцієнта ліквідності грошового потоку підприємства за окремими інтервалами виробничого періоду. Така ставка дає змогу співвідносити суму позитивного грошового потоку із загальним і негативним. Вищезгаданий спосіб оцінки динаміки грошових потоків має, однак, деякі недоліки, що пояснюється тим, що наступний метод не дає змоги вивчати зв'язок між отриманим фінансовим результатом та фінансує зміни рахунку підприємства.

Для уникнення такого дефекту використовується непрямий метод оцінки грошових потоків. Останнє необхідно, тому що аналітики повинні вивчати причини невідповідності суми дебіторської заборгованості та фінансів підприємства, оскільки практично не всі суб'єкти господарювання, які отримують прибуток, мають задовільний рівень платоспроможності [4].

За методом непрямого аналізу фінансовий результат перетворюється на суму фінансів через поточну діяльність протягом певного періоду з використанням процедур коригування.

Таким чином, вищезгадані підходи дають змогу стверджувати, що для оцінки грошових потоків підприємства грошові потоки слід аналізувати за допомогою прямих та непрямих методів. Різниця між цими методами є різною послідовністю процедур визначення обсягів грошових потоків у результаті поточної діяльності, хоча ці дані є дуже важливими для аналітичних процедур.

3. Досліджується рейтингова система ефективності грошових потоків. Наступний етап аналізу дає змогу визначити якість управління грошовими потоками і вносити певні коригування в якість оптимізації грошових потоків.

Основними показниками оцінки є коефіцієнт аналізу грошових потоків, показники ефективності витрат грошових потоків (співвідношення рентабельності позитивного грошового потоку, економічна ефективність середньозваженого балансу грошових потоків та витрат чистого грошового потоку) [5].

4. Прогнозування грошових потоків на наступний період. Прогнозування грошових потоків є найвищим рівнем аналізу, що забезпечує наближення управлінських рішень для поточних та довгострокових потреб. Прогноз грошових потоків – це перший етап планування грошових потоків на наступний період. Цей етап аналізу дає нам можливість забез-

печити ефективність використання грошових потоків шляхом їх ідеального розподілу за часом та віддаленістю, збереження рівня ліквідності та платоспроможності, забезпечення оперативності та повноти покриття вимог підприємства у фінансах тощо.

5. Висновки та пропозиції щодо вивчення альтернатив управлінських рішень. На підставі ретроспективного та прогнозного аналізу грошових потоків можна провести перевірку закономірності та характеру грошових потоків підприємства, вивчити замкнуті та спрямовуючі зв'язки. Робота над останніми допомагає формувати альтернативи діяльності для оптимізації грошових потоків.

Для підвищення ефективності формування та використання грошових потоків спільних підприємств у наступний період слід регулярно оптимізувати їх.

Основними цілями оптимізації грошових потоків є:

- забезпечення рівня суми грошових потоків;
- забезпечення синхронії формування грошових потоків у часі;
- забезпечення зростання чистого грошового потоку;
- забезпечення комерційно життєздатного використання грошових потоків згідно з балансом.

Як дисбаланс грошових потоків, так і неправильне виконання синхронізації формування грошових потоків у часі є небезпечними для спільних підприємств. Такі коливання призводять до надмірних або дефіцитних грошових потоків. Надлишковий грошовий потік призводить до надлишкових фінансів, а дефіцит – до недостатності [1].

Щоб уникнути негативних наслідків такого дисбалансу, слід оптимізувати грошові потоки спільного підприємства, що можна зробити по-різному залежно від періоду, протягом якого планується оптимізація.

Під час оптимізації обмежених грошових потоків у короткостроковій перспективі необхідно: переглянути поточну кількість замовлень, установити прямі економічні контакти з постачальниками; зменшити суму транспортних та закупівельних витрат за рахунок використання власного транспорту та співпраці з постачальниками, що наближаються до виробника; продати неспроможні товарні запаси та матеріали; змінити цінову політику щодо проданої продукції; змінити умови надання товарного кредиту; змінити форми продажу продуктів на кредит; збільшити частку платіжної транзакції під час розрахунків із покупцем; прискорити інкасацію боргових зобов'язань, що минули.

У довгостроковій перспективі основними способами оптимізації дефіциту грошових потоків є: залучення стратегічних інвесторів для збільшення капіталу; додаткова емісія акцій; отримання довгострокових фінансових кредитів; продаж частини (або загалом) суми фінансових інструментів інвестування; продаж (або оренда)

основної розстрочки, що не використовується; впровадження нових технологій, менш матеріальних, енергоємних та трудомістких; здійснення передачі методів обробки; збільшення співвідношення кінцевої продукції, яка користується великим попитом; укладання договорів на довгострокове харчування тощо.

Негативні наслідки надмірного впливу грошових потоків також слід розділити відповідно до періодів оптимізації.

У короткостроковій перспективі основними способами оптимізації надлишкового руху грошових потоків є: придбання основних фондів, які потребують відновлення (ті, що використовують сучасні технології та забезпечують зменшення співвідношення матеріалів/продукції, споживання енергії та співвідношення робочої сили виробництва); розумне збільшення поточних витрат для задоволення потреб операційної діяльності; розширене погашення кредиту тощо [3].

Під час оптимізації надмірного грошового потоку в довгостроковій перспективі слід: проводити диверсифікацію виробництва; збільшити портфель; розширити зони розподілу продукції; прискорити періоди розвитку та початок реалізації реальних інвестиційних проектів; розширювати об'єкти та інвестиційні схеми за рахунок збільшення суми та схеми операційних та основних фондів, розширити інвестиційний портфель, що дає змогу в кінцевому підсумку збільшувати фінансові результати не тільки після операційної діяльності, а й інвестиційної.

Вищезгадані підходи до оптимізації грошових потоків спільного підприємства не тільки впливають на динаміку формування позитивного та негативного грошових потоків, а й сприяють раціональному використанню надлишку фінансових коштів та збільшенню грошових потоків у результаті успішної оптимізації позитивного грошового потоку. Проте, приймаючи управлінські рішення щодо оптимізації як дефіцитних, так і надмірних грошових потоків, слід вивчити, як саме використовувати механізми можуть вплинути на вартість підприємства та наскільки високими можуть бути ризики непередбачених та небажаних результатів.

Висновки з проведеного дослідження. Готівковий потік є важливим незалежним об'єктом фінансового управління спільним підприємством. Точна й усебічна оцінка заохочує підприємство до досягнення встановлених поточних та стратегічних цілей та допомагає формувати позитивні фінансові результати. Цей метод аналізу грошових потоків дає можливість оцінити здатність підприємства відшкодувати наявні борги та виплачувати дивіденди, а також визначати важливість додаткової фінансової програми заздалегідь або раціонально розподіляти надлишок тимчасово вільних грошових активів, щоб оптимізувати діяльність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алфьорова І. Дослідження економічної сутності бюджетування та фінансового планування / І. Алфьорова, М. Колесникова // Економіка. – 2010. – № 3. – С. 7.
2. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / І.О. Бланк ; 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Ніка-центр, 2014. – 656 с.
3. Вороніна А.В. Управління грошовими потоками в умовах кризи / А.В. Вороніна // Економічні наукові Інтернет-конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy-confer.com.ua/full_article/622/. – 10.04.2011.
4. Деменіна О.М. Управління грошовими потоками в межах концепції фінансової рівноваги підприємства / О.М. Деменіна // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 14–18.
5. Корзик С.Є. Стратегічне фінансове планування результатів діяльності підприємства / С.Є. Корзик // Економічний простір. – 2008. – № 12. – С. 86–94.
6. Марковський С.Н. Аналіз діяльності підприємств / С.Н. Марковський // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 25–35.
7. Шамшур А.О. Необхідність організації фінансового планування на підприємстві / А.О. Шамшур, О.В. Тітєвська // Економічний вісник Черкаського державного технологічного університету. – 2009. – № 4. – С. 161–164.